

вна зрада може вчинятися на користь будь-якої держави, а колабораційна діяльність – лише на користь держави-агресора [2].

Разом з тим, ці відмінності є окремими випадками, але в багатьох ситуаціях потрібні будуть відповідні роз'яснення щодо розмежування вказаних кримінальних правопорушень, або ж таке тлумачення скрадатиметься на підставі аналізу судової практики.

Це далеко не всі проблемні питання, які виникають при аналізі нових засобів кримінально-правової політики протидії військовій агресії.

Вважаємо, на даний час варто об'єднатися задля вирішення цих питань з метою недопущення того, щоб винні у злочинах проти основ національної безпеки України, проти військових, які захищають Україну, залишилися без відповіді.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>
2. Кравчук О., Бондаренко М. Стаття «Колабораційна діяльність: аналіз нової статті 111-1 Кримінального кодексу України» // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo>

Ключові слова: колабораційна діяльність, державна зрада, національна безпека України, окупована територія, кримінально-правова політика, військова агресія.

Key words: collaboration activity, state treason, national security of Ukraine, occupied territory, criminal law policy, military aggression.

СТЕПАНЕНКО ОКСАНА ВАСИЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

В попередніх дослідженнях ми встановили, що систематичність як ознака домашнього насильства характеризується двома критеріями: кількісним, тобто багаторазовість періодично здійснюваних дій та якісним, тобто взаємозв'язком, внутрішньою єдністю, що утворюють певну лінію поведінки винного щодо конкретного потерпілого чи потерпілих. Лише за наявності як кількісного так і якісного критерію можна стверджувати, що насильство має систематичний характер. В наступних публікаціях ми уточнили та конкретизували зміст кількісного критерію систематичності як ознаки домашнього насильства, вказавши, що ст. 126-1 КК України передбачає вчинення особою три

і більше рази діяння (в цю сукупність входить і попереднє притягнення до адміністративної відповідальності). При цьому, якщо особа за всі діяння вже була притягнута до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування», то повторне її притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 126-1 КК України, як вчинення систематичних дій, на нашу думку, буде порушенням принципу «non bis in idem» [1]. Водночас багато питань пов'язаних з кваліфікацією домашнього насильства залишаються без однозначної відповіді. Одним із них є питання як слід кваліфікувати дії особи, яка під час вчинення домашнього насильства нанесла потерпілій особі легкі тілесні ушкодження, як сукупність кримінальних правопорушень чи лише за ст. 126-1 КК України. Відповідь на дане питання і є метою даного дослідження.

Комплексний аналіз судової практики показує, що досить часто суди кваліфікують нанесення легких тілесних ушкоджень при домашньому насильстві як сукупність кримінальних правопорушень, за ст. 126-1 КК України та ч. 1 ст. 125 або ч. 2 ст. 125 КК України. Відсутність системного тлумачення ст. 126-1 КК України призводить на практиці до того, що суду абсолютно по-різному вирішують питання кваліфікації дій особи, яка при вчиненні домашнього насильства спричиняє потерпілій особі легкі тілесні ушкодження.

Вважаємо, що виправити таку ситуацію може встановлення, які дії винного охоплюються поняттям «фізичне насильство» в контексті ст. 126-1 КК України, а які потребують додаткової кваліфікації за відповідними статтями КК України.

У п. 17 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» фізичне насильство визначено як форму домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побойів, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру. За перелічені діяння КК України вже передбачена кримінальна відповідальність (ст. 115, ст. 121, ст. 122, ст. 125 КК України і т.д.). Водночас, п. 6-1 ч. 1 ст. 67 КК України передбачає «вчинення кримінального правопорушення щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах». Усе це дає змогу кваліфікувати випадки домашнього фізичного насильства за відповідними статтями КК України з указівкою на вчинення таких кримінальних правопорушень за обтяжуючих обставин, передбачених у п. 1 (який цілком буде відображати таку ознаку, як системність) і п. 6-1 ч. 1 ст. 67 КК України [2, с. 46]. Отже, наявна конкуренція кримінально-правових норм [3, с. 114], яку слід вирішувати.

Слід наголосити, що серед науковців немає одноставної позиції щодо аналізованого аспекту. Так, О. О. Дудоров та М. І. Хавронюк вказують, що заподіяння удару, побойв, мордування, тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, незаконне позбавлення волі, заподіяння смерті, жорстоке поводження, інші подібні діяння насильницького характеру, якщо їх вчинено систематично, також є фізичним насильством в розумінні ст. 126-1, але вони, зокрема і тоді, коли їх вчинено не систематично, потребують додаткової кваліфікації за статтями 121, 122, 125, 126, 135, 136, 146, 115, 120 або іншими КК – залежно від наслідків, які настали, чи інших обставин [4, с. 71].

Позиція Верховного суду України з даного питання полягає в тому, що у випадках конкуренції між загальною та спеціальною нормами суди застосовують загальне правило: якщо злочин одночасно передбачений загальною і спеціальною нормами, то сукупність злочинів відсутня, і застосуванню підлягає спеціальна норма, яка найбільшою мірою відображає специфіку та особливості такого злочинного діяння [5]. Згідно постанови Пленуму Верховного суду України «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» від 4 червня 2010 р. № 7 «якщо у складі злочину передбачене діяння, яке у поєднанні з іншими обставинами завжди утворює склад іншого злочину (наприклад, зміст діяння полягає у застосуванні фізичного насильства під час вчинення певного злочину), то питання про його кримінально-правову оцінку необхідно вирішувати з урахуванням того, наскільки охоплюється складом цього злочину таке діяння, а також з урахуванням змісту санкцій відповідних статей (частин статей) Особливої частини КК». Тобто мова йде про врахування двох критеріїв: відображення специфіки та особливостей кримінально-каранного діяння та зміст санкцій. В науковій літературі такий підхід також має прихильників.

З даного аспекту К. М. Плутицька вказує, що якщо домашнє насильство полягає в заподіянні легких тілесних ушкоджень (ст. 125 КК України) або завданні побойв подружжю чи колишньому подружжю або іншій особі, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, за наявності такої ознаки, як систематичність, такі дії потрібно кваліфікувати за ст. 126-1 КК України, адже в цьому випадку за ст. 126-1 КК України є спеціальною нормою. Натомість побойв, що мають характер мордування, а так само скоєння систематичного катування становлять більшу суспільну небезпечність, тому такі дії доцільно кваліфікувати за ч. 2 ст. 126 КК України або, відповідно, за ч. 2 ст. 127 (за ознакою повторності) [3, с. 115]. І. А. Тітко та О. В. Харитонova роблять висновок, що якщо домашнє насильство полягає в діянні, яке співпадає з ознаками іншого злочину, але потерпілий – спеціальний (ст. 3 ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству»), насильство має систематичний характер і максимум санкції за цей інший злочин нижче чи рівний санкції, передбаченій ст. 126-1 КК України – кваліфікація відбувається за ст. 126-1 КК України [6].

Ми підтримуємо вищезазначений підхід, як такий, що відповідає природі домашнього насильства та принципам кримінального права. Водночас наголошуємо, що принципове значення при кваліфікації дій особи лише за ст. 126-1 КК України, у випадку нанесення потерпілій особі легких тілесні ушкодження заключається у врахуванні якісного критерію систематичності, основними ознаками якого є: єдності умислу винуватого, а в низці випадків – спрямованості винуватого на реалізацію однієї мети; заподіяння шкоди одному і тому ж об'єкту кримінально-правової охорони або одному потерпілому; тотожність діянь; всі діяння вчиняються одним суб'єктом; діяння можуть бути як закінченими злочинами, так і діяннями, які не є злочинними; не повинно бути значного розриву у часі [7, с. 112]. Таким чином, в кожному конкретному випадку суд повинен зробити висновок чи відповідає таке діяння зазначеним характеристикам.

Підсумовуючи зазначимо, що у випадку вчинення особою систематичного насильства, яке полягає, серед іншого, у вчиненні фізичного насильства, що має ознаки кримінального правопорушення передбаченого КК України, що карається менш суворо, ніж санкцією ст. 126-1 КК України, вчинене слід кваліфікувати лише за ст. 126-1 КК України ; якщо більш суворо – вчинене потребує додаткової кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень. Водночас таке фізичне насильство повинно відповідати якісному критерію систематичності як ознаки домашнього насильства, який передбачає єдність умислу винуватого, а в низці випадків – спрямованості винуватого на реалізацію однієї мети; заподіяння шкоди одному потерпілому; всі діяння вчиняються одним суб'єктом; не повинно бути значного розриву у часі.

Список використаних джерел:

1. Степаненко О., Агапова К. Кількісний критерій систематичності як ознака домашнього насильства. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 323–327.
2. Плутицька К. М. Про доцільність доповнення Кримінального кодексу України ст. 126-1 «Домашнє насильство». Запорізькі правові читання: матеріали Щорічної міжнародної науково-практичної конференції (18 травня 2018 р.). Запоріжжя : ЗНУ, 2018. С. 45–47.
3. Плутицька К. М Проблеми кваліфікації фізичного домашнього насильства. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2018. № 3. С. 112–117.
4. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. 288 с.
5. Узагальнення судової практики з питань кваліфікації повторності та сукупності злочинів (статті 32, 33, 35 Кримінального кодексу України) від 01.12.2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0007700-08> (дата звернення: 23.05.2020).

6. Злочин, пов'язаний з домашнім насильством: правові проблеми та практичні рекомендації. Юрліга. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/analytcs/192450_zlochyn-povyazaniy-z-domashnm-nasilstvom-pravov-problemi-ta-praktichn-rekomendats (дата звернення: 23.05.2020).
7. Сабитов Р. А., Симиненко А. Н. Систематичность в уголовном праве. Уголовно-правовые и криминологические меры предупреждения преступлений: межвуз. сб. научн. трудов. Омская ВШМ, 1986. С. 109–120.

Ключові слова: домашнє насильство, легкі тілесні ушкодження, фізичне насильство, конкуренція, систематичність.

Key words: domestic violence, minor bodily injury, physical violence, competitiveness, systematic nature.

ШЕВЧУК АНДРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент*

БОДНАРУК ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент*

ВОЄННИЙ СТАН ЯК КАТАЛІЗАТОР КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДІЯНЬ

Вранці 24-го лютого 2022 року ми всі прокинулись у новій реальності: рф віроломно, без оголошення війни нанесла масований ракетний удар по мирній Україні, а путлер, скооперувавшись з самопроголошеним президентом Республіки Білорусь, кинув з усіх сторін на нашу державу орду орків, які виявилися пізніше не так і не стільки військово-вслужбовцями, як звичайнісінькими дітовбивцями, катами, гвалтівниками, мародерами, собакожерами. Україна всі сили зосередила на відсічі цій навалі рашистського агресора, поставивши розвиток держави на вимушену паузу. Водночас ми зіткнулися не тільки із зовнішнім ворогом, а й внутрішнім, оскільки саме такі надзвичайно складні життєві обставини каталізують прояви не лише найкращих людських рис, а й демаскують найгірші, найтемніші з них. Правовий режим воєнного стану виявився недостатнім самим по собі для забезпечення порядку як у тилу, так і на територіях, де безпосередньо бойових зіткнень немає, проте люди їх покинули, виїхавши за кордон чи внутрішньо перемістившись у більш спокійні населені пункти України. У такому разі єдиним суворим регулятором суспільних відносин мав би стати Кримінальний кодекс України, проте і він виявився не зовсім готовим до нових викликів. Саме тому український законодавець вимушений був реагувати відповідним чином, вносячи зміни та